

1863

Underrättelser om användningen af
Förhydningspapp och Asfaltpapp
i långa banor

från Munksjö Pappersbruk i Jönköping.

Förhydningspappen är af 2 slag, nemligen antingen af blandad lump och halm eller ock endast af yllelump. Det förra slaget har befunnits nästan mera ogenomträngligt för drag än det senare. Vanligen gifves därför ock, åtminstone till väggförhydning, företrädet åt den med halm blandade pappen. Ehuru lumpappen skulle tyckas bättre egna sig för golf-förhydning under mattor — hvartill den ock vanligen användts — så föredrager mången äfven dertill det slags förhydningspapp, hvori halm ingår.

Asfaltpapp är grå lumpapp, dränkt i tjära, och utgör otvifvelaktigt det lämpligaste taktäckningsämne i vårt klimat. Detta fabrikat skiljer sig *väsentligen* från likartade med förvillande benämningar uppkallade taktäckningsämnen af utländsk tillverkning, hvilka äro spröda och styfva, så att de fordra solsken eller uppvärmning framför eld, äfven sommartiden i mulet väder, och varsam handtering för att kunna oskadade uppläggas på tak, under det att denna papp genom sin mjukhet och smidighet kan spännas, böjas och veckas i de tväraste brott (t. ex. falsas tillsammans med jernplåt), och äfven i köld handteras för

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2022

National Library
of Sweden

Vid användning förhydningspappens långsidornas kant i timmerstockarnes midt, så att den ena pappbanans kant faller 1 à 2 tum öfver den andras. Säkrare mot drag är likväl att omböja långsidornas kanter till falsar, som in-

1863

Underrättelser om användningen af
Förhydningspapp och Asfaltpapp
i långa banor

från Munksjö Pappersbruk i Jönköping.

Förhydningspappen är af 2 slag, nemligen antingen af blandad lump och halm eller ock endast af yllelump. Det förra slaget har befunnits nästan mera ogenomträngligt för drag än det senare. Vanligen gifves därför ock, åtminstone till väggförhydning, företrädet åt den med halm blandade pappen. Ehuru lumpappen skulle tyckas bättre egna sig för golf-förhydning under mattor — hvartill den ock vanligen användts — så föredrager mången äfven dertill det slags förhydningspapp, hvori halm ingår.

Asfaltpapp är grå lumpapp, dränkt i tjära, och utgör otvifvelaktigt det lämpligaste taktäckningsämne i vårt klimat. Detta fabrikat skiljer sig *väsentligen* från likartade med förvillande benämningar uppkallade taktäckningsämnen af utländsk tillverkning, hvilka äro spröda och styfva, så att de fordra solsken eller uppvärmning framför eld, äfven sommartiden i mulet väder, och varsam handtering för att kunna oskadade uppläggas på tak, under det att denna papp genom sin mjukhet och smidighet kan spännas, böjas och veckas i de tväraste brott (t. ex. falsas tillsammans med jernplåt), och äfven i köld handteras för taktäckning.

A. Förhydningspapp.

1. **Väggförhydning.** Till osvikligt förekommande af drag anbringas denna papp antingen invändigt, eller ock på väggarnes utsidor mellan timret och brädfodringen.

Vid utvändig förhydning fastnubbas långsidornas kant i timmerstockarnes midt, så att den ena pappbanans kant faller 1 à 2 tum öfver den andras. Säkrare mot drag är likväl att omböja långsidornas kanter till falsar, som in-

stickas i hvarandra, hvarefter nubben slås genom falsen. Såvida ändamålet att förekomma drag fullkomligt skall vinnas, är härvid tillika nödigt att pappen räcker framom fönsterkarmarnes dagkanter, och renskäres först sedan fodren påspikats.

Är man säker att brädfodringen blir fullkomligt tät, så kan till yttre förhydning tryggt begagnas samma slags papp som till invändig förhydning. Annars är rådligt att till yttre förhydning använda **tjärad** papp (hvertill en särskilt sort tillverkas för billigare pris), åtminstone på de ställen af väggen, dit väta lätt tär sig (t. ex. vid fönsterfodren).

Kyla och drag från tossbottnar i trähus hafva sin orsak antingen i otäta fogningar mellan timmerstockarne eller ock deri, att golfbjelnarnes ändar sticka ut genom väggarne. I dessa fall är nödigt att med pappbanor bekläda väggarnes utsidor till så stor del som på insidan motsvaras af trossbotten och de på ömse sidor om densamma befintliga fogar mellan timmerstockarne.

Vid invändig förhydning kan förfaras på alldeles samma sätt, utom hvad beträffar pappens falsning, som här icke är behöflig, emedan befarad otäthet i skarvarne (till följd af sprickor i timret, i hvilka spikarne ej tagit väl fast) afhjelpes med att klistra pappersremsor öfver dessa skarvar. Men ehuru detta förhydningssätt är det enklaste och kan utföras af hvem som helst, är det, enligt vunnen erfarenhet, både för utseende och varaktighet ännu bättre att **spänna pappbanorna på väggarne**, på samma sätt som dessa spännas med papper, för att sedan derpå klistra tapeterna. Sedan nemligen pappbanorna blifvit afskurna till lika höjd med rummet fuktas de först lindrigt och jemt med sådant klistervatten som begagnas vid anfuktning af vanligt spännpapper. De böra blott kännas lindrigt däfna och denna grad af fuktighet bör äfven hafva inträngt i pappens inre, så att pappen är böjlig. För att fuktigheten skall jemt draga sig in i pappen, läggas de fuktade banorna ofvanpå hvarandra under 8 à 10 timmar. Derefter fastnubbas pappbanorna med sina ändar på väggen tätt invid taket och golvet, med långsidorna 2 tum öfver hvarandra, bildande skarvar, som med starkt klistre förenas och under torkningen sammanhållas med häftspikar, hvilka borttagas

sedan förhy
skarvarne i
allenast v
med en spä
ven här gä
samt rensk
måste lång
för starkt
kat blir d
Fördele
pappen,
varaktigh
kan oms
Erfare
förhydnin
papper,
som ifall
Vägg
2. Förh
plankorna;
och ofvanpå
kel mot väg
delst golfist
ningen aktas
Lyckade f
långa banor
mellanskäret
besparats.
Ehuru invä
den snart bet
sparas medelst
men, så torde
som ofta har
stad) anse utg
I detta fall ka
och omgifning
vanligen det m
fästes medelst
trossbotten är
allt för vårdslöst

sedan förhydningen torkat. Vill man förvissa sig om att skarfvarne icke bli synliga utanpå tapeten, så böra de icke allenast vara sammanspetsade, utan äfven öfverspännas med en spännappersremsa. Förhydningspappen måste äfven här gå framom fönster- och dörrkarmarnes dagkanter samt renskåras först sedan fodren påspikats. Då pappen måste långsamt torka, så akte man densamma under tiden för starkt luftdrag genom dörrar och fönster. När den torkat blir den spänd och slät. Först då klistras tapeten derpå.

Fördelarne af detta förhydningsätt äro att den spända pappen, medan den utehåller drag, tillika ger styrka och varaktighet åt tapeten, samt att hela väggbeklädnaden lätt kan omspännas, ifall väggarnes sjunkning sådant erfordrar.

Erfarenheten har visat att detta sätt att anbringa pappförhydning i längden blir billigare än vanlig spänning med papper, emedan omtapetsering icke behöfver ske så snart som ifall spännpapper begagnats till underlag för tapeten.

Väggar mellan eldrum erfordra icke förhydning.

2. Förhydning af trossbottnar sker närmast under golfplankorna; pappen spikas helst längs efter golfsparrarne och ofvanpå desamma samt uppvikes på alla sidor i vinkel mot väggarne, så att den kan fasthållas mot dem medelst golfisterna. Vid golfvets påläggning måste förhydningen aktas så att ej hål stötas i densamma.

Lyckade försök ha gjorts att med Förhydningspapp i långa banor spänna tak i boningsrum omedelbart nedanför mellanskäret till trossbotten, så att mellantak af bräder besparats.

Ehuru invändig förhydning fås till ett så billigt pris, att den snart betalar sig endast genom det bränsle, som besparas medelst rummets större förmåga att qvarhålla värmen, så torde likväl mången obemedlad (t. ex. arbetaren, som ofta har att bekläda tre hela väggar af sin lilla bostad) anse utgiften alltför betydlig att göra på en gång. I detta fall kan förhydningen inskränkas till rummets hörn och omgifningarne kring fönster och dörrar, från hvilka vanligen det mesta draget kommer. Sådan förhydning fästes medelst spikning och kan bli mycket verksam om trossbotten är lagd med omsorg och väggarne icke äro alltför vårdslöst upptimrade.

Med lösa pappbanor, hvilka under den varmare årstiden nedtagas och förvaras till begagnande under många följande vintrar, afstänger man drag och kyla från vissa delar af väggen, såsom på fönsterväggarnes panel, samt bakom soffor och sängar, och dylikt. I sjukrum kan en från taket nedhängande pappbana bilda ett skydd mot draget från dörren eller mot dagsljuset.

Kostnaden för fullständig förhydning af ett medelstort rum är omkring 12—15 Rdr. En arbetarebostad kan, med delvis förhydning, göras fullkomligt dragfri för halfva den kostnaden. Från flere personer, som begagnat papp till väggförhydning, har Munksjö Pappersbruk emottagit skrivelser, som alla öfverensstämma i den uppgiften, att kostnaden för väggförhydning snart återbetalar sig genom besparadt bränsle. En brefskrifvare, som uppger att kostnaden för förhydning af ett hus med 12 rum af 10½ fots medelhöjd uppgått till 10 Rdr 40 öre för hvarje rum, tillägger: ”Till hvilket ringa pris har jag då icke köpt den oskattbara fördelen af att jemte de mina få slippa frysa under ena hälften af året och använda den andra för att bota de krämpor, som blåst in på oss genom otäta väggar.”

3. Förhydningspapp användes dessutom till flere ändamål, såsom att **döfva ljudet** mellan tvenne våningar eller från machineriers rörelseutvexlingar (kugghjulen omgifvas med skåp af bräder, hvilkas insidor fodras med förhydningspapp). Till **omklädnad på ångpannor och ångrör**, för att bibehålla värmet i dessa, är denna papp lika verksam, men långt varaktigare än den vanligen begagnade härfilten. Till dessa ändamål är den grå lumppappen bättre än den, hvars massa är blandad med halm.

Det är äfven med framgång försökt att använda papp mellan dubbla brädväggar å boningshus uppförda af resvirke och bräder. Vid Vestra Stambanan förekomma sådana hus. Detta byggnads- och förhydningssätt kan dock endast rekommenderas för envåningshus och äfven der blott då mera noggranhet användes vid byggnaden, än som vanligen är fallet i vårt land.

En af Munksjö Pappersbruk i Jönköping utgifven särskilt brochyr om sättet att använda förhydningspapp i långa banor, mot drag och fukt, expedieras från nämnde Bruk eller från Hr L. J. Hjertas kontor i Stockholm, på requisition, åtföljd af 2 frimärken à 12 öre.

B. Asfaltpapp.

Rekommenderas till användning endast i det fall att föreskrifterna om takläggningen noggrant iakttagas. De kunna sammanfattas i följande:

1. Takresningen högst en fjerdedel af husets bredd.
2. Takstolarne ställda på högst 3 fot 2 tums afstånd och väl konstruerade, så att de icke sätta sig. (De kunna dock vara vida klenare än takstolar som uppbära tyngre taktäckningsämne.)
3. En slät botten af plöjda bräder.
4. Pappens försigtiga behandling under täckningen.
5. Takets underhåll med tjärstrykning och sandning.

Följas dessa föreskrifter, så uppkommer ett fullkomligt vattentätt tak, som varar i mansåldrar.

Munksjö Bruk erbjuder sig tillhandagå med vidare upplysningar än dem som meddelas här nedan.

Asfaltpappens stora format, som låter den sträckas ut efter det längsta tak i ett helt stycke (af 1000 kvadratfots täckyta eller mer, om så skulle påfordras), medgifver

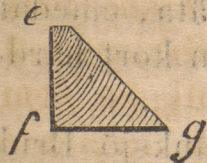
Ett förbättradt täckningssätt, som skiljer sig från det gamla (hvilket skedde med ark af blott 1 kvadratalns täckyta) derutinnan att tjärpappen får sammanhänga i hela stycken från takåsen till takfoten och icke spikas i takbräderna, utan med långsidorna fästes på trekantiga lister, som, löpande i samma riktning, spikas vid takbräderna

Fig. 1. på ett afstånd från hvarandra af 3 fot 2 verktum.*) Dessa lister få i tvärgenomskärning den form, vidstående

Fig. 1 visar, hvars plan *a b* hvilar på takbräderna. Ytterst på gaffarne spikas

Fig. 2. lister af tvärgenomskärning enligt Fig. 2, hvars plan *f g* ligger på takbräderna, med

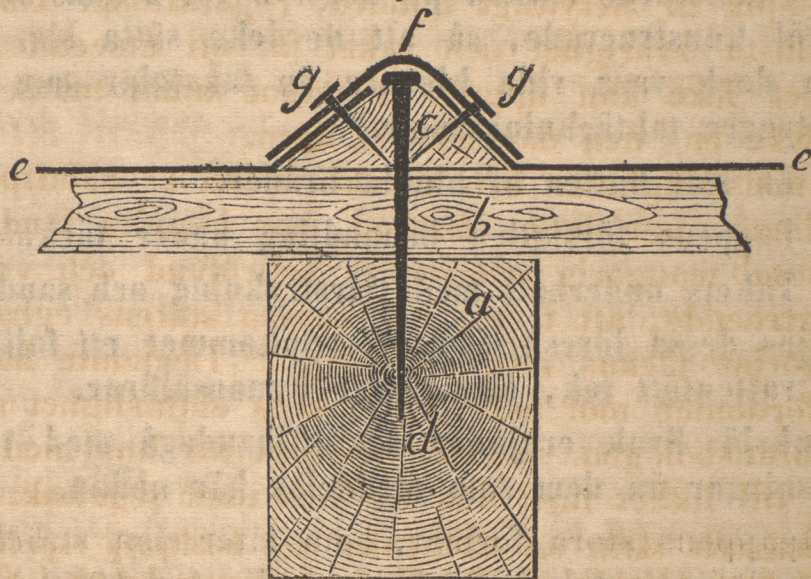

sidan *e f* vänd mot gaffeln och med spetsen *g* inåt taket. De på listernas ryggar mötande pappbanorna öfvertäckas med i listerna

*) Takpappens banor äro $3\frac{1}{2}$ fot breda. När en remsa af 4 tums bredd, för 3-kant-listernas intäckning, blifvit tillskuren längs efter en sådan pappbana, återstår den ofvannämnda bredden 3 fot 2 tum.

fastspikade remsor af 4 tumms bredd, såsom synes på nedanstående *Fig. 3*, der *e e* föreställer pappbanorna, *f* täckremsan och *g g* spikarne. *c* är 3-kant-listen, som af spiken *d* är fästad i takstolen *a* genom brädbotten *b*. Täckremsornas undersidor strykas med ett pappkitt beredt af starkt inkokt stenkolstjära.

Fig. 3.

Listerna samt pappbanorna och kapporna mötas från takets båda sidor på takåsen samt intäckas der med en utåt densamma löpande huf af tvenne sammanpassade plankor, hvilka förses med inskärningar, svarande mot ändan af listerna. Denna huf täckes med tjärpapp. (Öfver andra sätt att intäcka takåsen meddelar Munksjö Bruk ritningar.)

Vid första efter täckningen torra väder och sedan pappan är fullkomligt torr, strykes taket med het kalktjära (100 skålp. stenkols- eller trätjära, 20 skålp. släckt fin kalk, 5 skålp. harts) och beströs med strid sand omedelbart efter strykningen. Denna behandling, som hvarken är svår eller dyr, förnyas när man finner att sanden vill lossna och affalla; att detta iakttages är högst viktigt för takets varaktighet och ogenomtränglighet för väta, emedan sand- och tjärlagret, sålunda underhållet, innan kort hårdnar till likhet med sten.

Den nu i korthet antydda och i en af Munksjö Bruk utgifven brochyr utförligt beskrifna method för taktäckning med asfaltpapp, har framför den förut här i landet använda det företräde, att asfaltpappen icke kan sönderslitas af spikarne vid takbrädernas utvidgning (af fukt) eller

— 7 —
...ning (af torka),
...ste. Regn- och snö
... utför taket några
...ledes icke tränga si
... ett sådant tak f
... gånger dyrare p
... blir, efter det nya
... är betydligt min
... svårighet och ta
... icke kan uppnås
... ens den engelska
... ligheten och var
... efter denna meth
... mångårig erfaren
... vande, att t. ex. i
... täckas med asfa
... mot asfaltpa
... bolagen nedsatt
... likhet med den
... minde skrift om taktäck
... bruk (Jönköping) eller
... åtföljd af 2 frimär
... Munksjö Bruk i Jönköpi
... lemnas af skickliga t
... methoden.
... håller äfven taktäckare
... för resor.
... väta, fukt och röta
... luftan som und
... hvilka inses af hva
... ofelbart skola förs
... inom byggnadst
... Munksjö Bruk och
... hälls lager af
... nes tätning) samt
... tjära, som på nästa
... uppvärmas för
... ng.

sammandragning (af torka), emedan pappen i dem icke har sitt fäste. Regn- och snövattnet möter ej heller under afloppet utför taket några spikhufvuden eller sömmar och kan således icke tränga sig in till brädbotten. Derigenom blir ett sådant tak fullkomligt så droppfritt, som det många gånger dyrare plåt- eller skiffertaket. Täckningsarbetet blir, efter det nya sättet, vida lättare, åtgången af spik är betydligt mindre, reparationer kunna ske utan minsta svårighet och taket får ett utseende, som i prydlighet icke kan uppnås af något annat taktäckningsämne, icke ens den engelska skiffern.

Ändamålsenligheten och varaktigheten af asfaltpapptak, som anlagts efter denna method, har i andra länder blifvit genom mångårig erfarenhet bepröfvad och vunnit så stort förtroende, att t. ex. i Preussen statens egna byggnader börjat täckas med asfaltpapp. Derjemte har i utlandet fördomen mot asfaltpapptakens eldfarlighet så vikit, att assurancesbolagen nedsatt premien för hus med asfaltpapptak till likhet med den för hus med tegeltak.

Ofvannämnde skrift om taktäckning med asfaltpapp expedieras från Munksjö Bruk (Jönköping) eller Hr L. J. Hjertas kontor i Stockholm, på requisition, åtföljd af 2 frimärken à 12 öre.

Vid Munksjö Bruk i Jönköping, hvarest modelltak alltid äro tillgängliga, lemnas af skickliga taktäckare undervisning i den nya taktäckningsmethod.

Bruket håller äfven taktäckare tillhanda för skälig dagspenning och ersättning för resor.

Mot väta, fukt och röta såväl i sten- som trähus, såväl i fria luften som under tak, erbjuder asfaltpappen fördelar, hvilka inses af hvarje byggmästare, och äfven i vårt land ofelbart skola förskaffa asfaltpappen en vidsträckt användning inom byggnadstekniken.

Vid Munksjö Bruk och på Hr L. J. Hjertas kontor i Stockholm hålles lager af **Takspik**, **Pappkitt** (för pappskarfvares tätning) samt **Asfalttjära** (eller sådan kokt stenkoltjära, som på nästa sida omnämnes) hvilken blott behöfver uppvärmas för att genast kunna användas till strykning.

Stenkolstjära

bör heldre än trätjära användas för asfaltpappens både indränkning och bestrykning, af det skäl, att de hartser, som i Stenkolstjäran återstå efter dess länge fortsatta af-dunstning, äro vida svårösligare i vattnet och luften än trätjärans. Derför har stenkolstjära länge användts under vattenlinien på fartyg och börjar numera äfven begagnas för tågvirke och andra föremål om skeppsbord, för hvilka trätjära ansetts för det enda lämpliga förvaringsmedel mot väta. Då trätjäran nu står i ett pris, som betydligt öfverstiger den förtätade stenkolstjärans, så är tid att för-dömen mot den senares frätande egenskap viker och att detta nyttiga ämne blir uppskattadt såsom det så högt förtjenar. Föreställningen om dess skadliga verkan såsom anstrykningsmedel på trä har uppkommit deraf att stenkolstjäran anbragts utan annan föregående behandling än en hastig uppvärmning, som icke förmått frigöra den från det ammoniakvatten och de flyktiga oljor, som verka förstörande i synnerhet på trä. Frånskiljandet af dessa skadliga beståndsdelar — som alltid finnas i stenkolstjära i det råa tillstånd, hvori den kommer från gasverken — kan endast ske under en längre fortsatt kokning.

När stenkolstjära köpes från gasverken, bör tillses att den icke är fylld på gamla oljekärl: sådan tjära tar skada af oljan, som fördröjer tjärans förhårdning.

Uti fjerde upplagan af ofvannämnde brochyr om asfalt-papp lemnas anvisning huru stenkolstjära bör behandlas för att, utsatt för väta, sol och luft, bibehålla sig fast och seg samt kunna binda sanden, hvilken lika mycket som tjäran bidrager att gifva varaktighet åt täcknings-materialet.